

AN KÁN NYÒGÒN SÒN HAKILI LA DUGU MÒGÒW BÈ BALANW DILAN

an teriw,

denmisènw de bè kuma gafe in kònò : u bè balanw dīlan kun min na ani cogo min na, u b'o de nyèfò an ye.

u nyè b'a la k'a fò jiwoyo bè k'u ka cikè dugukolow tinyè san o san. u ye fura nyini o wale jugu de la. sè-nèkè ciyakèda mògò faamuyalen dò ye balanw dilancogo jira u la niwo taasiraw fè. u ye niwow dilancogo dege u yèrè ye.

nka, u ye faamuya min sòrò o baara'la, u m'o kè lenburuba ye ka bèn u kelen da ma : kèrè fè duguw denmisènw bòra u nun ma, u y'u ka dònnya yèrèkè bée kòrò.

denmisèn ninnu ka mara funankènin caman bè siran u ka dugu sègènw nyè, ka taa jamana wèrèw la.

nka, dòw y'u miiri k'a ye ko tungafètaa man nyi.

mun na ?

a fòlò, i bè taa k'i fakòrò n'i bakòrò to sègèn ni nyani la.

o kò, i bè taa jamana wèrè de bò nògò la n'i ka baara ye.

i fitinin, i bangebaw n'i ka jamana de y'i balo. tuma min, baara fanga b'i la, n'i taara yòrò wèrè, o kò, i sijè ka segin i bara, nafa foyi t'i la bilen ; bawo, i tè se ka magonyè i yèrè ye, janko mògò wèrè.

nin cogoya de la, jòyòrò foyi tè sòrò an na, an ka jamana yiriwali baaraw la.

dòw y'o de faamu ; o de kosòn, u ye nyògòn dalajè ka fèerèw nyini toli la u ka dugu kònò, walasa k'u ka dinyèlatigè latèmè konyuman.

u ye nyò jiginèbaw dilan ka fara balanw kan. u bè nakò bò, ka jiriw turu.

denmisèn ninnu ka kèwale bè se k'an sòn hakili la, ka faamuya di an ma an yèrè ka dinyèlatigè walebaw nyèna-bòli sira kan an yèrè ye.

an y'u kumakanw ta kantamasin na (n'o bè wele ko "man-yitafòni), ka tila, k'u sèbèn gafe in kònò.

u tilalen don baabu duuru ni nyògòn cè. nyininkali bè baabu kelen kelen bèe laban na, minnu bè se ka aw kelen kelen, wali a' ka jèkulu dèmè hakili jakabò sira kan.

gafe in baabuw filè nin ye :

1. balanw dilancogow n'u baara minènw	nyè 5
2. baara labèncogo	nyè 13
3. dugu wèrè ka sifilèli	nyè 20
4. ka bèe sendon a la,
k'i miiri, ka tila, k'i yèrè kalan	nyè 27
5. jèkulu ka kèwale wèrèw	nyè 33

buru in kun fila bè siri bere fila la,
minnu kundama ye mètèrè kelen ye.

BALANW DILANCOGOW N'U BAARA MINÈNW

jikunbènnanw dilanni hakilila bòra min ?

san 1976 la, sènè baarakèla faamuyalen dò nana jikun-
bènnanw dilancogo jira an na.

an de tun y'a nyini a fè. bawo, an denmisènw ka jèkulu
ye jateminè kè, k'a dòn, min ka fisa an ma, o ye sigili ye
an ka dugu kònò, ka baara kè an ka jamana kònò. n'o tè,
ka taa tunga fè, k'an bangebagaw to nyani ni sègèn na,
o tè ko sèbè ye.

o de kosòn, an ye naniya siri ka to an sigiyòrò, k'an ka
dinyelatigè latèmè a cogo la.

jikunbènnanw bè dilan mun kama ?

jiwoyo bè ka taa n'an ka dugukolo nafamayòrò bèe ye.
o de y'a to, an bè jikunbènnanw dilan ka jiwoyo kunbèn.

ji faa nyè tan mana bin an bara, min bè sigi yòrò kelen,
o tè tèmè faa nyè fila kan. o de kama, an ka dugukolo
jalen don sanga ni waati bèe.

faa nyè segin tò bè woyo ka taa jamana wèrèw la n'an
ka dugukolo nafamayòrò n'a nògò ye.

n'an ye jikunbènnanw dilan, ji tè woyoyòrò sòrò. a bè dugukolo nyigin kosèbè, ka nògò don a jukòrò.

niwo dilanni
(ja lajè, min bè nyè 4 la)

an bè balanw dilan ni minèn dò ye, min bè wele "niwo".
o niwo bè labèn an yèrè de fè.

buru manama don, min kòndòfèn bè se ka ye, n'a janya ye mètèrè tan ye.

buru in kun fila bè siri bere fila la, minnu kundama ye mètèrè kelen ye. o berew bè turu buwatiw kòndò, minnu falen don siman na.

an bè ji kè buru kòndò, ka finyè donyòrò bila a kun fila la.

an bè bere fila ninnu bila nyògòn kèrè fè dugukolo da-lakènyèlen kan. o la, ji kundama bè kè kelen ye fan fila bè fè. ji kundama mana dan yòrò min na, an bè o taamashyèn bila berew la.

o kò, an bè buru da fila geren, walasa ji kana bòn.

jikunbènnanw dilanyòrò jateminè

sanni an ka jikunbènnanw dilan, an b'u dilanyòròw de jateminè fòlò.

o la, an bè jiginjigin de taafan lajè fòlò : an b'a lajè, ji bè boli fan min fè.

o kò, an bè ji fanga nyini ni niwo ye. o kòrò ye, an b'a lajè, an ka kan ka jikunbènnan hakè min labèn, walasa ka ji bali ka boli.

ni jiginjigin ka jugu, jikunbènnanw ka kan ka caya, ka magèrè nyògòn na.

n'an b'a fè, jikunbènnanw ka ji kurbèn konyuman, u kundama ka kan ka kè santimètèrè bisaba ye.

balan fòlò dilanyòrò nyinini (ja lajè nyè 12 la)

an bè niwo kun kelen bila foro sanfèla la, ka tila, ka kun dò bilayòrò nyini, walasa ji ka kè kundama kelen ye buru fan fila fè.

nin cogo de la, mètèrè tan o mètèrè tan, an bè balan fòlò dilanyòrò jateminè, ka bòlò turu o danfara la.

n'an tilala o la, an bè jikunbènnan filanan dilanyòrò jateminè.

balan filanan dilanyòrò nyinini (ja lajè nyè 18 la)

an bè tufa fila nyini, minnu kelen kelen kundama ye santimètèrè 15 ye.

an bè niwo kun kelen bila jikunbènnan fòlò yòrò la, k'a kun dò bila jiginjigin kan.

an bè tufa fila sigi nyògòn kan, walasa u kundama ka

santimètèrè 30 sòrò.

o kò, an bè niwo kun dò sigi tufa ninnu kan. an bè tu-faw terun-terun fo ji ka kè kundama kelen ye buru fan fila fè.

an bè bòlò kelen turu, ka tila, ka niwo terun mètèrè tan o mètèrè tan, fo ka jikunbènnan filanan dilanyòrò jate sòrò, santimètèrè 30 dò in jukòrò.

balan tòw dilanyòrò nyinini

jikunbènnan tòw bèe jate bè minè o cogo la, fo ka foro ban.

jikunbènnanw dilanni
(ja lajè, min bè nyè 26 la)

n'an ye jikunbènnanw dilanyòròw jate minè k'a ban, an bè sòrò k'u labèn.

an bè dugukolo sen santimètèrè dama dò nyògòn, k'o bògò ton nyògòn kan jikunbènnan dilanyòrò jate minèlen sira fè, ka tila, k'a digidigi kosèbè ni bonboli ye.

jikunbènnan kònò ka kan ka santimètèrè 60 nyògòn sòrò. u kundama man kan ka tèmè santimètèrè 30 kan.

an k'an hakili to a la kò jikunbènnan bè dilan ni bògò

nafantan de ye, n'o ye an ka yòrò sennenw jukòrò bògò ye. san fè bògò, nafa b'o min na, an b'o bila kèrè fè.

n'an ye jikunbènnan digidigi a nyè ma, an bè bògò nyuman yuguyugu a san fè, walasa bin ka falen, a diliw ka dugukolo minè.

n'an bè jikunbènnanw dilan, an bè u bògòmugu bò u dilanyòròw sanfèla la. ni kabakuruw b'a yòrò la, an b'olu fòlò don dugu jukòrò. o kò, an bè bògòmugu kè o kan. bawo, kabakuruw bè jikunbènnan kolo gèlèya, ka ji bali k'u tinyè. kabakuruw nyògòn tè jikunbènnan dilan na, barisa, jiwoyo tè se ka taa n'u ye, i n'a fò, a bè taa ni bògòmugu ye cogo min.

kabakuruw bè si di jikunbènnanw ma, k'u bali ka tinyè jona.

an ka kalan

an tun ye funankènin mugan ye, minnu ye kalan fòlò kè ni sènè baarakèla mògò faamuyalen dò ye : anw ka denmisèn mògò tan, ani an kèrè fè dugu dò denmisèn mògò tan.

an ye dògòkun kelen kè jikunbènnanw dilanni degeli la foro kònò.

sisan, anw de b'an wasa don dugu mògò tòw la, minnu b'a fè ka jikunbènnanw dilan : salon, an ye dugu saba mògòw kalan. nyinan ta kèra dugu tan ye.

an bè kamalennin tan de nyini duguw fè, minnu b'a fè

an ka u ka m̀gòw dege jikunbènnan dilan na. olu mana segin u bara, u bè se ka m̀gò tan wèrèw fara u.kan, ka kè kulu kelen ye. u ni dugu m̀gòw t̀w bè se ka jè, k'u tila kulu fila, wali kulu saba ye. o tilacogo bèe b'u yèrèw de bolo.

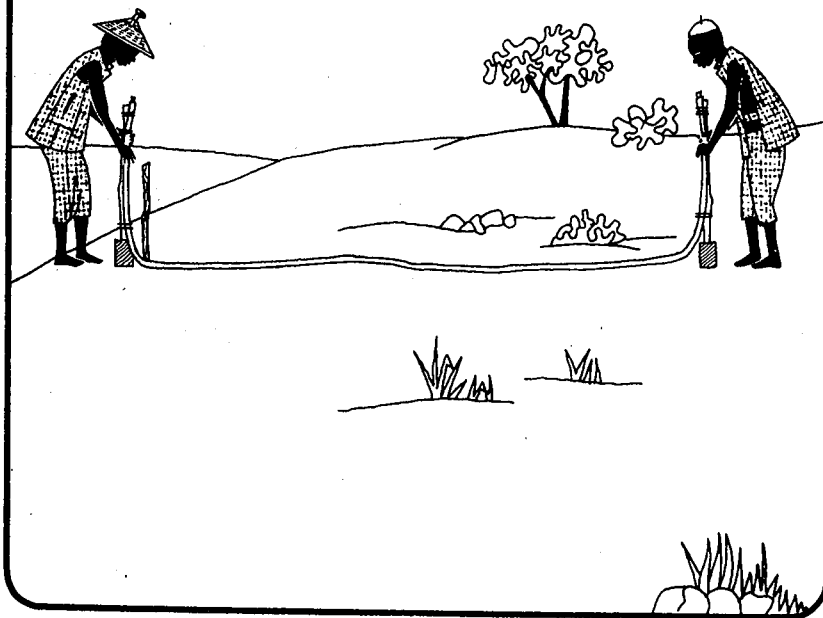
nka, an b'u laadi, ko m̀gò mukan kuluw de nyògòn tè baara in na.

an filè yòrò min, an kèrè fè duguw ye denmisèn kuluw tan ni naani de sigi sen kan, minnu ye faamuya sòrò jikunbènnanw dilanni la.

an k'an hakili jakabò

1. nafa jumèn bè jikunbènnanw na ?
kòrò jumèn b'u la aw yèrèw bolo ? mun na ?
2. aw miirinata ye mun ye niwo dilanni la kamalenninw ka jèkulu fè ?
a labaarali ka nògòn, wali a ka gèlèn wa ? mun na ?
3. a' y'a nyèfò :
- mun ye jikunbènnanw dilanyòròw jateminè ye ?
- mun na, jikunbènnan ka kan ka dilan o jateminèlen sira fè ?
4. aw miiri ye mun ye funankèninw ka baara kan ?
mun na, u t'u jò, gofèrènama ka nin baara kè ni masinw ye u nò na ?
5. jikunbènnanw dilanni waleyali kalandenw fè foro kònò,
o ye fèn nyuman ye aw nyè na wa ? mun na ?
6. aw ka dugu kònò, jiwoyo tinyèli gèlèyaw bè aw kan wa ?
aw bè mun kè k'o gèlèyaw latèmè ?

an bè niwo kun kelen bila foro sanfèla la,
ka tila, ka kun dō bilayòrò nyini,
walasa ji ka kè kundama kelen ye buru fan fila fè.

BAARA LABÈNCOGO

an ka baara nafa

an kèlen ka faamuya sòrò jikunbènnanw dilancogo kan,
an ye cikèforo dō nyini mōgòkòròbaw fè.

u ye min di an ma, o tun man nyi, mōgò tun tè se k'o
sènè. an ye jikunbènnanw dilan a kònò.

san fòlò, an ma foyi sènè a kònò. nka, a san saba ye
nin ye, an bè nyò sènè.

a ka c'a la, n'an ye jikunbènnanw dilan foro kònò, an
tè fèn sènè o san fòlò.

o samiyè ji fòlò mana bin a kònò, o bè jikunbènnanw
kèrè fè wow bée geren. o tuma, jikunbènnanw ni nyògòn
cè dugukolo bè dakènyè. o b'a sòrò, ji nana ni bōgòmugu
nyuman ye, min b'a to, sènèfènw bè nyè.

an ma sòrò bèrè kè sènè san fòlò. nka, an y'o sòrò nyò-
gòn fila ladon o nòkan san. nyinan tugun, dō farala o hakè
kan : an bè se k'a fò k'an ye bōrè kelen sòrò san fòlò, ka
bōrè fila sòrò san filanan, ka saba sòrò nyinan.

dugu m̀gòw b'an nò fè baara la

nyinan, dugu m̀gòw caman y'a nyini an fè, an ka na jikunbènnanw dilan u ka forow kònò : furancè min bè u ka sòrò ni jikunbènnan dilannaw ta cè, u y'o ye. o de kama, an bè ka wele fan bèe.

jikunbènnanw bè se ka baara tilema fè, k'a daminè zanwuyè kalo la, fo zuwèn kalo tile 30.

a bè jò o waati la ; bawo, o ye samiyè daminè ye. nyò dan tuma don.

o baara bè kè fu

sara tè nyini o baara la fòlò. an b'a kè m̀gò min ye, o tè sara di an ma. nka, dòw b'an ladiya ni dòlò ye. dòw fana b'an dèmè baara la u ka forow kònò.

nka, ni m̀gòkòròba kojugu don, an tè jigin o la ; bawo, a sègèn barika ka bon.

dòw mana nisòndiya an ka baara la, olu bè wari misènw di an ma, walima woro.

dòw b'an fana. nka, anw yèrèw tè foyi nyini m̀gòw fè.

jèkuluw labènni

cè misènw de bè baara in kè. nka, i bè npogotigiw sòrò kulu dòw la. olu bè tileròfana tobi, ka taa a di baarakèlaw ma foro kònò.

m̀gò furulenw fana bè kulu ninnu na. dòw yèrèw si janfara ; nka, u hakili ma kòrò : u bè denmisènw fèko dòn. o de kosòn, an bè di nyè n'olu ka baara ye an kèrè fè.

kòkan dèmè

ni denmisènw ka kulu min ye faamuya sòrò jikunbènnanw dilanni kan, kòkan jèkulu dò bè sòn k'o dèmè ni baarakè minènw ye, i n'a fò : piki duuru, pelu duuru, donitalan duuru, ani bonboli duuru. u bè niwo fana dilan u ka kalan waati.

nin minènw bèe sòngò ka ca. dèmèlikèla dòw b'a fò k'an ka wari bolen tilancè dòn segin u ma.

u b'an dèmè fana baloko la : kulu min mana dògòkun kelen baara, o bè farini bòrè saba ani malo bòrè kelen ni tulu bidòn naani sòrò. o bè di tileròfana dòn de kama. bawo, bèe bè dumuni kè a bara su fè.

n'an tun tè dèmè sòrò, baara in tun bèna gèlèya an bolo. hali n'a danna baloko dòn ma, an tun tènà se k'o bò a sira fè ; bawo, an bè baara kè m̀gò minnu ka forow kònò, olu tè se ka m̀gò mugan balo tile wòrò kònò : o se tè dugu m̀gò si ye.

sègèsègèli jèkulu

n'an tilala jikunbènnanw dilanni la foro kònò, sègèsègèli jèkulu bè taa an ka baara lajè, n'a nyèna.

o jèkulu mògòw bée bè baara in dòn a nyè ma. u b'a lajè ni jikunbènnanw furancè sumana konyuman ni niwo ye, ni u kundama n'u kònò ka nyi.

jikunbènnanw mètèrè hakè min kèra, u b'olu jate.

ni jikunbènnanw nyèna, an bè ladiya ni wari ddonin ye o fana la, i n'a fò, dòròmè 15 mètèrè kelen o mètèrè kelen. n'u ma nyè, a bè kè dòròmè 10, walima dòròmè 5 ye.

baara nyè n'a juguya, sègèsègèli jèkulu de b'o sèmèntiya. o kò, dèmèlikèlaw b'a wari di funankèninw ka kulu ma.

wari donda

wari sòròlen bè tila fila ye : tila kelen bè kè ka baarakè minènw juru sara. tila kelen dò bè to denmisènw yèrèw ka bolo kan. a ka c'a la, u b'o tila u ni nyògòn cè, walasa ka baara diya mògòw bolo. a wari bè se k'u dèmè u k'u ka nègèsò tinyèlenw dilan.

jòyòròba bè wale in na, n'an b'a fè, denmisènw ka to baara la u ka duguw kònò, u ka duguba kònò taa ni tunga-fètaa dabila.

anw de ye dèmè in hakilila nyuman sòrò, walasa ka funankèninw kòdon yòrò wèrè taali la.

an ka jèkulu ka baara wèrèw

an ye dugukolo min labèn, san 1978 tilema fè, an ye nakòbò daminè o kan.

o kama, an ye kòlòn dò sen, ji bè sòrò min kònò mètèrè 12 hakè la.

nyinan, an ye karòti ntègèn naani kè, ani komitèrè ntègèn kelen, ani shò ni fèn wèrèw.

an delila ka shò feere dugu mògòw ma sinyè caman.

nògò mana don ntègèn na, nakòfènw bè nyè kosèbè. an b'u sòn wula o wula. n'an ye nakòfènw tigè, sannì an ka dò wèrèw seri, an bè nògò don ntègènw na fòlò.

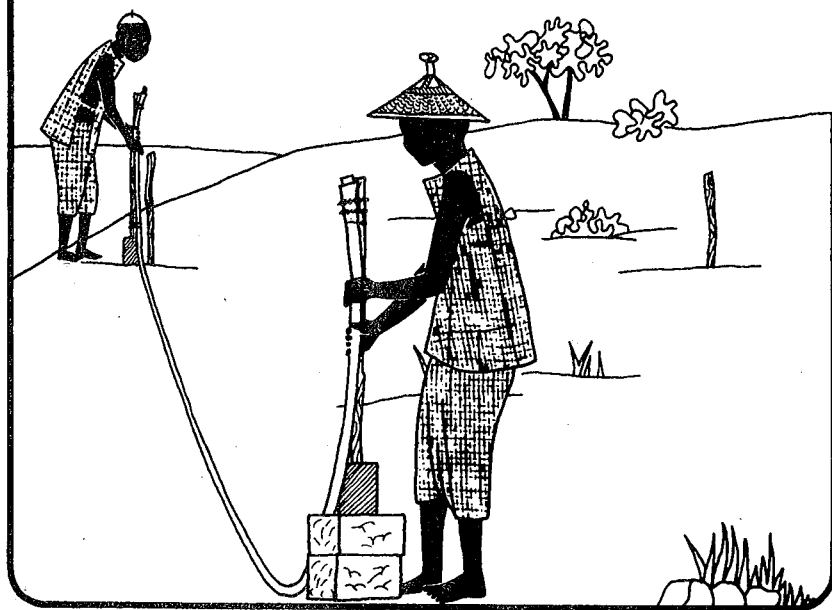
an ye jirituru fana kè. cèkòròba dò ye dugukolo di an ma salon, an ye jiriw turu min kònò, zuluye kalo la.

an ye mangoro girifew ni lenburubaw ni lenburukumuw ni buyakiw turu yen. ja y'u caman faga : jirisun 150 min tun b'an bolo, o tò tora 100 nyògòn ye.

an ye sayijiriw ni kasiyaw fana turu. jiri ninnu bée bè nugu zuluye kalo waati. nka, ni samiyè banna, jiko b'u sègèn, f'u caman bè sa.

an b'a fè ka kòlòn dò fana sen jiriw sònni kama tilema fè. jiri ladonni ka gèlèn n'a turulì ye, fo an k'an hakilì to o la, k'o waleya.

an bè niwo kun kelen bila jikunbènnan fòlò yòrò la,
k'a kun dò sigi tufa fila kan.

an k'an hakili jakabò

1. aw mijiri ye mun ye denmisèn ninnu ka baara nafa kan ?
kun b'a baara la wa ? mun na ?
2. funankèninw bè jikunbènnanw baara fu. aw hakili la, u.
b'o kè mun kosòn ?
3. aw hakili la, jòyòròba bè sègèsègèli jèkulu ka baara la
wa ? mun na ?
4. aw miirinata ye mun ye
- kòkan dèmè la ?
- baarakè minèn juru sarali la ?
5. jòyòrò jumèn bè jèkulu in ka baara tòw la ? mun na ?

DUGU WÈRÈ KA SIFILÈLI

Amadu bè k'o nyèfò

n ye boyiya baara kè tubabu dów fè jamana wèrè la.
n ye tubabukan dōnin kalan o san saba kòndò.

n ye kalo tan baara fana kè jiri ciyakèda dò la, ka san kelen kè siraba baara la.

kabini n nana n ka jamana la san 1978, n ma taa tugun tunga fè. taama nege tè n na tugun. n bè n yèrè lafiya n ka dugu kòndò.

jamana nafolo y'a funankèninw ye

an degunnen don yan, o ye tinyè ye ; bawo, ja bè an bara, wari t'an bolo.

nka, mògò hakilima bèe b'a dòn ko tungafètaa fana tè cogoya ye, a tè foyi nyèrabò. o de kosòn, ne y'a naniya ka to n bara.

ni n bè baara kè wali jamana la, hali ni n ka sòrò ka ca, n b'o jamana de bò nògò la, k'a sòrò, n faso bè sègèn na.

n ka sègèn n faso baara la, o de nyògòn tè. o ka fisa n ma ni wali jamana jòli ye.

ni jamana denmisènw bèe taara tunga fè, a tò bè to mògòkòròbaw dòn ye. baara fanga dun t'olu la.

mògòkòròbaw tè se ka kè jamana nafolo ye. jamana nafolo ye a ka funankèninw de ye. baara fanga b'olu de la, wa u b'a kè fana.

mògòkòròbaw tè se ka jikunbènnanw dilan

mògòkòròbaw tè se ka jikunbènnanw baara kè, a baara kolo ka girin u ma.

ni denmisènw m'u cèsiri a fè, an ka dugukolow bè ka sègèn ka taa a fè, ji bè ka taa n'u nafamayòròw bèe ye.

n'a fòra an denmisènw ka taa an fanga feere waati gèlèn in na tunga fè, o tè ko sèbè ye. n'an ye san yirika kè kò fè, an sègènnen ka segin an bara, nafa foyi tè ye an na tugun ; bawo, ko bèe n'a waati don.

nka, n bè se k'a fò ko, n'i y'a ye, n ye nin bèe faamu, tungafètaa de y'o kè. n ye min ye n nyè la, o de ye n sòn hakili la.

mògò min ma bò fòlò a ka dugu da fè, a ma fèn ye, o tè se ka sòn n ka fòta in ma. nka, n'a nege bè min na, o tigi bè se ka taa a lajè. ni hakilima don, a na faamuyali kè. tunga sègèn bè sigili nege don mògò la i faso la.

dugukolo tinyèli

ni sanji binna yan, jiwoyo bè taa n'an ka bôgômugu caman ye, ka kôw duuru. a b'an ka dugukolo nafamayòrò bèe saani, ka taa n'a ye kôw ni kôgôji la.

an ka dugu bè tintin kan, kôgôji b'a jukòrò. o de y'an ka dugukolo fanba kè jiginjigin ye, min b'a to ji tè se ka sigi a la ni san nana. o ji woyotò de bè taa ni dugukolo-kanfèn bèe ye.

baganw bo b'o la, ani binw ni jiribulu jalanw. o bèe dun ye nògò nyuman de ye, min bè dugukolo nafa kosèbè, ka sumanw dèmè ka wuli.

ni jiwoyo taara ni nògò ye, sènèfèn tè se ka nyè o dugukolo kan cogo si la ; bawo, dumuni ni ji tè sòrò bilen ka sumanw sòn.

an bèe b'a dòn ko ja ka jugu sènèfènw ma. an denmi-sènw ye fura dò sòrò o la.

Katirini kèr'an bolo misali ye

an y'a mèn don dò ko Katirini dugu ye feere kura sòrò, min b'a to, u ka sènèfènw bè nyè kosèbè. an taara yen, u k'an sòn hakili la. u y'an laadi, ka kunnafoniw bèe di an ma jikunbènnanw dilancogo kan.

u y'a jira an na ko san mana juguya cogo o cogo, jikunbènnanw bèe ji kunbèn, a tè se ka taa ni dugukolo na-

famayòrò bèe ye, o bè don dugukolo jukòrò, o bôgò nyuman in de b'an ka foro nafa.

Katiriniw ye tile wòrò kalan kè an kun. an dugu saba funankènin muga de tun bè kènè kan. sisan, an bèe ye jikunbènnanw dilanni daminè.

n ka dugu kònò

n ka dugu kònò, an y'a daminè an siginyògòn ka foro la, o kò, ka se n kòròkè ta ma. sisan, an bè cèkòròba dò ta kan. mògò man'a nyini an fè, an bè taa jikunbènnanw labèn o tigi ka foro kònò.

fèn kura don. nka, a ye mògòkòròbaw kun minè ; bawo, u y'a dòn k'a bè se ka nafa lase an ma.

n'an ye nyò caman sòrò, baio fana bè labòli kè, fo an b'a tò feere, k'o wari kè an ka musaka wèrèw ye.

an ye nin bèe de pereperelatigè mògòkòròbaw ye, fo u dara an na. u bè to ka taa an lajè baara la foro kònò. dòw yèrèw mana nisòndiya an kòrò, olu bè dòròmè muga-ninw di an ma.

mògòkòròbaw b'a fè k'a ye, a bè se ka kè cogo min

an y'a fò mògòkòròbaw ye ko nyò gongon tan sòròla Katirini foro dò cikè la. san min dara o kan, u ye jikunbèn-

nanw dilan o foro kònò, nyò sòròlen kèra gongon mugan ye : jikunbènnanw dilan san yèrè, u y'u ka sòrò nyògòn fila ladon.

mògòkòròbaw kabakoyara o kuma la. u yèrèw b'a fè k'a ye, a bè se ka kè cogo min. o de kama, u bè ka dusu don an na baara in na.

nyinan, an siginyògòn ye min sòrò, o tè bèrè ye. san wèrè, an bèn'a lajè, a bèna min ladon. o la, an na se ka jikunbènnanw nafa n'u nyèci dòn.

an m'a daminè ne ka foro la

kòròtigèli nyè siranya de y'a to, jikunbènnanw dilanni ma daminè ne ka foro kònò. ni n tun y'o kè, mògòw tun b'a fò ko n y'u bila baara la n ka foro kònò. o tuma, n y'u kè baaranyiniw ye.

o de kosòn, n y'a kanu, a ka daminè tòw ka foro kònò fòlò.

hali ni jikunbènnanw ma kè ne ka foro kònò nyinan, ni tòw y'a sòrò, o ka di ne ye. a mana kè cogo o cogo, don dò, dakun na se n yèrè ma.

an bè min nò fè, o ye dugu mògòw bèe ka hère ye. an t'an yèrèw dòn ta nyini.

an k'an hakili jakabò

1. kamalen in ko jamana nafolo y'a denmisènw ye.
aw sònna o ma wa ? mun na ?
2. mun na, funankènin caman tèna dinyè ni kamalen in ka kuma ye ?
aw miirinata ye mun ye ?
3. dugu kelen ka kèta bè se ka kè misali nyuman ye tòw bolo wa ? mun na ?
4. aw bè se k'a nyèfò mògò wèrè ye :
 - dugukolo bè tinyè cogo min ji fè ?
 - a bè se ka tinyè cogo min finyè fè ?
 - dugukolo tinyèli bè na ni fèn minnu ye ?
 - tinyèli in ju ye min ye ?
5. mun na, kamalennin y'a naniya a ka kulu ka jikunbènnanw dilanni daminè tòw ka forow la, k'a yèrè ta to yen fòlò ?
a y'a ka baro kuncè ni kumase min ye, aw hakilila ye mun ye o kan ?

an bè dugukolo sen santimètèrè dama dō nyògòn,
 k'o bògò ton nyògòn kan
 jikunbènnan dilanyòrò jateminèlen sira fè,
 ka tila, k'a digidigi kosèbè ni bonboli ye.

KA BÈE SENDON A LA

K'I MIIRI, KA TILA, K'I YÈRÈ KALAN

nin baara in ka kan ka kè bèe kunko ye

baaraba in sababu bōra denmisēnw ka jèkulu de la. an funankènin 26 de b'o jè la.

an minnu ye faamuya sòrò jikunbènnanw dilanni kan, an y'an tila-tila, ka mògò tòw kè k'an dafa, walasa bèe k'a dòn ko an ka dugukolo nyèli sènè yiriwali sira kan, o tè mògò dama dō dōròn ka ko ye. dinyè hadamadēnw bèe ma-go bè dumuni la : an ka dinyèlatigè latēmènan dō don.

ka kow ye, ka da u la

nyinan, an ka mògò minnu ma ye kulu fòlò la, olu ni mògò wèrèw bè fara nyògòn kan san wèrè.

an sago bè bèe k'an ka baara kètaw ye, ka da u la. an b'a dòn ko dōw b'an ka dugu kònd, minnu ma faamuyali kè, n'u t'a fè ka foyi mèn.

an b'olu to yen fòlò. kò fè, u na faamuyali kè ; bawo, u na an ka baara nò ye.

balikuw san 50 de bannen don. n'o tè, cèkòròbaw y'an ka baara faamu ka ban.

kalan

san wèrè, an bèna dōgōkun kelen kalan kè an ka dugu yèrè kònò ; wa, a ka di mōgō min ye, o bè se ka ye o kènè kan. an siginyògònw fana bè se ka na.

nyinan, dugu caman tun welela ka taa Katirini. nka, dugu saba dōròn de ye wele jaabi. ko in ma dugu tōw kun minè kasèbè.

an sago ye mōgō wòorò, walima tan ka bò dugu kelen kònò, o hakè ka ye an ka kalan kènè kan.

n'a kèra mōgō kelen, walima fila ye, o tè bòli kè : olu bèna baara nyèjira tōw la. nka, ni tōw ma da u ka kètaw la, u ka baara bè kè fu ye.

o de kosòn, hali ni kulu fòlòw ma caya, o tè baasi ye. jèkulu dama dò minnu bè sigi, n'olu ye faamuyaba sòrò baara in kan, o bè kè misali nyuman ye tōw bolo.

an ni cèkòròbaw ka nyògònyew

an bè fèn o fèn dòn, an b'o bèe nyèfò cèkòròbaw ye. an bè taamashyèn jira u la fèn dòw kan, i n'a fò, jiriw minnu tun bè dugu kèrè fè. an b'u nyininka o jiriw cogoya la sisan ; u b'an jaabi ko u sara. an b'u nyininka, fèn min y'u sòrò. o jaabi mana gèlèya u bolo, an b'a jira u la ko ji ye bògò ta ka bò u dliw nyè na, o de kama, u sara.

ji tè to a cogoya la kò kònò. bògò nyuman min fana bè taa jiwoyo fè, o tè basigi yòrò kelen, janko ka nyò wuli.

jiriw bè ka sa, k'an ka jamana kè wula kolon ye. n'an ma fèerèw nyini o la, a laban bè kè baasiba ye an bolo. bawo, an tènà se ka sigi tugun an faso la.

an b'a jira mōgòkòròbaw la ko fura nyuman dò bè an bolo, an b'a fè ka min lajè, n'u sònna a ma. a ka c'a la, u tè ban.

an n'u ye tònsgì duuru nyògòn kè k'a ban an ka baara kan. kow pereperelatigèra u ye f'u y'a faamu. o de kosòn, u y'an yamaruya kulu fòlò sigili la.

jikunbènnanw nyèci

jikunbènnanw bè dugukolo kisi ji ka tinyèli ma. an fè yan, bagannògò de bè don foro la ka sènèfènw balo. nka, jiwoyo bè taa n'o nògò bèe ye kò la. n'an ye jikunbènnanw dilan, ka nògò don, o nògò bè basigi dugukolo ju-kòrò.

jikunbènnanw bè se ka dugukolo kisi finyè ka tinyèli fana ma ; bawo, bin mana falen u kan, o bè finyè kunbèn, ka bògòmugu bali ka wuli. an bè se ka cèkalasun fana turu jikunbènnanw kan. a bè dugukolo banban ; o tèmènen kò, an bè se k'a kè kaara ye.

jiriw fana bè se ka finyè lajò. nka, an ma jiriforow bò fòlò : an hakili b'a la k'o kè kò fè.

dògòko ka gèlèn an ka mara kònò. ne yèrè ye foro dò

labèn jirituru kama. jiriw tigèli ka nògòn n'u wulili ye ; bawo, u ka kan ka ladon, k'u sòn. an dun ka jiko ka gèlèn tilema fè.

nògò nyuman labènni

ni mògò min b'a fè ka nògò nyuman sòrò an bara, o tigi bè sonin dò jò a ka baganw ye, wali k'u bila sinsan dò kònò : sagaw ni baw ni misiw ni faliw bée bè bo ni nyè-gènè kè yen. o ni bin buruburuw de bè nyagami, ka kè nògò ye.

ne yèrè ye nògò dīngè dò sen. n denw taara misibo nyini kungo kònò, ka na o kè a kònò. an bè bin ni ji fara o kan. o bée mana nyagami, o na kè n bolo nògò nyuman ye.

misibo tè ban an ka dugu kònò. nka, mògòw de tè se nògò nyuman dilanni la. n'o tè, hali an bè se ka wotoro singa, ka taa misibo nyini fulaw sigiyòrò la.

dugu kònò mògòw bè se fana k'a nyini fulaw fè, u ka misiw ka kalo dama dò sigi dugu kò fè. o nògò b'an ka sè-nèfènw nyè.

an k'an hakili jakabò

1. mun na, denmisènw ka jèkulu t'a fè baara in ka kè u dòròn kunko ye ?
jo b'u fè wa ? mun na ?
2. baara kura kèli ka kan ni kalan ye tuma bée wa ?
mun kosòn ?
3. aw miirinata ye jumèn ye denmisèn ninnu ni cèkòròbaw cè sira kan ?
o kècogo ka nyi wa ? mun na ?
4. jikunbènnanw bè dugukolo kisi ji ka tinyèli ma. fèerè wèrèw jumènw bè dugukolo kisi tinyèli ma ?
u b'a kisi cogo di ?
jirintanya gèlèya b'aw ka dugu kònò wa ?
aw ye fèerè jumèn sòrò o la ?
5. nafa bè nògò kèli la foro kònò wa ? mun na ?
mun ye nògò nyuman ye kamalen in ka fòli la ?
aw miiri ye mun ye a ka nògò dilancogo kan ?
aw bè se k'a ladege wa ?
- n'aw ko "òwò", mun na ?
- n'aw ko "ayi", mun na ?
6. cikèla ka kan ni kalan ye wajibiya la wa ? mun na ?
cikèlaw ka kan ka faamuya sòrò mun kan, aw hakili la ?
mun na ?

an ye dugukolo dō labèn nyinan babili kèrè fè
nakōbaara kama.

JÈKULU KA KÈWALE WÈRÈW

Madi bè k'o nyèfò

an ye nyò marali daminè. nyòtigè tuma, an bè nyò san
cikèlaw fè, a gongon kelen dōròmè kèmè ni tan. gèlèya
waati, tuma min jagokèlaw b'u ka gongon feere dōròmè
kèmè fila, wali kèmè saba, anw b'an ta feere kèmè ni mu-
gan, walima kèmè ni binaani dōròn.

n'i y'a mèn k'i bè nyò mara, o y'a sòrò, samiyè de di-
yara i la. o siratigè la, an bè jikunbènnanw dilan, walasa
an ka sènèfènw ka nyè, an ka suman caman sòrò.

nakōbaara

an ye dugukolo dō labèn nyinan babili kèrè fè nakōbaara
kama. an ye ntègèn 776 dilan yen, a kelen kelen bée kòndò
ye mètèrè kelen ye, a jòjan ye mètèrè tan ye.

an ye nakōbaara kalan kè salon, mògò 90 tun b'o kènè
kan. o sen fè, an y'an yèrè lajè dugukolo mètèrèkènè 25
kan. nakòfèn minnu sòròla, i n'a fò, shu ni salati, an y'o
dun. an ye komitèrè tila cèkòròba nyèmògòw ni nyògòn cè.
o diyara u da, fo u caman ye nakò bò nyinan.

an ka dugu mògò 136, cèw ni musow, bée y'u danma na-

kònin labèn. an ye shu ni shò ni karòti ni jaba ni tamati ni komitèrè sènè. nka, ntumuw digira tamati ni komitèrè la.

an ye dèmè min sòrò nakòko la

an ka nakò dilanni la, jèkulu dò ye an dèmè ni pelu ni siyow ni nakòsònnanw ni sinsan ye. nka, an yèrèw de ye jiriw tigè k'a koori, ka kòlòn saba sen a kònò, ani ka tu-faw dilan.

an ka baara in tè se ka kè mógò kelen dòròn fè. jèka-baara don. minèn minnu bè di an ma, bée lajèlen ka kan o la. jèkulu de bè minènw sòngò juru sara dònin dònin.

jisama masin fila fana y'an jè ye, minnu bè ji lase ntè-gènw ma, minnu ka jan kòlònw na.

n ka nakòbaara kalan

n bè dònin dòn nakòbaara la : a san tan ye nin ye, n ye kalan dò kè o siratigè la an ka kubeda la. n ye waati kè nakòtigi dò fana bara an kèrè fè dugu dò la.

o de kama, an ka nakòbaara konyèw bè ne bolo. n ye jèkulu caman dèmè baara in na.

feere

an b'an ka nakòfènw fan kelen dun, ka fan kelen feere, k'o wari kè an magonyèw ye.

nakòtigiw ka tòn ko a b'an dèmè an ka nakòfènw feereli la.

sininyèsigi kow

kabini tuma jan, dugu mógòw bè shò sènè babili kèrè fè. nka, u tun t'a dòn ko nakòfèn wèrèw bè se ka sènè, i n'a fò, shu ni salati.

sisan, cikèlaw bée b'a fè ka nakònin bò. nka, dugukolo dèsera. jèkulu min y'an dèmè fòlò, cikèlaw y'a nyini n fè, n ka se o ma, a k'a lajè ka dugukolo dò labèn u ye nakò-baara kama. an bèn'o kè san wèrè.

min y'an ka nyinan sòrò ye, fo an k'o taayòrò nyini-min ka fisa, o ye nakòfènw dunnì ye ka taa a fè an bara. o la, komitèrè bè se ka bila nyò nò na kalo dama dò san kònò. o mana kè, an na se ka nyò lamara, ka gèlèya waati nyèsigi.

an b'a dòn ko dumuni cogoya kòròw bilali ka gèlèn. nka, dònnikèlaw y'a jira ko dumuniw falen-falenni nafa ka bon hadamaden farikolo ma.

an k'an hakili jakabò

1. mun na, nin dugu mògòw bè nyò lamara ?
aw miiri ye mun ye a kècogo la u fè ?
a bè se ka kè sababu ye ka gèlèya waati ni kòngò la-
tèmè wa ? mun na ?
2. mun na, nin dugu mògòw ye nakòba bò ?
aw miiri ye mun ye o kan ?
gèlèya jumènw bèn'u sòrò ?
3. mun na, mògò kelen dòròn tè se ka nakò in baara ?
aw hakilinata ye mun ye o kan ?
4. dumuni cogoya kòròw bilali ka gèlèn ; bawo, a sirilen
don delina la. nka, aw hakili la, a bè se ka kè cogo
di ?

mògò dòw bè Bobojulaso, Otiwalita jamana na, o mògòw
jèra ka jèkulu dò sigi, k'a tógò da ko "Graap".

gafe in dilanna Graap fè tubabukan na, a bayèlèmana
bamanankan na Basidiki Ture fè, ka bò Bamakò.

ni dugu mògòw ninnu ka sifilèli y'i nimisi wasa,

n'a diyara i ka dugu cèw n'a musow ye,

n'a sera ka kè aw bolo hakilijakabò wale ye, min bè se
k'aw dèmè aw kunkobaw nyènabòli la,

o y'an fana ka nisòndiya ye.

n'o y'a sòrò, nyininkali b'aw fè,

n'o y'a sòrò, aw b'a fè k'aw fana ka kètaw lakali aw
balimaw dugu wèrèw mògòw ye,

aw bè se ka bataki ci an ma nin adèrèsi in ma :

Graap
b.p. 305
Bobo-Dioulasso
Haute Volta